

להפמי"ג שהעברת ד' אמות לא נאסרה ביו"ט, לכא ה"י שלא נאסרה ביו"כ, וע' שדי חמד כרך ט' מערכת יום הכפורים ס' ב' אות י"א שהאריך בדין מעביר ד' אמות ביוה"כ אם הוא מה"ת.

(וע' בגבורת ארי יומא ס"ו שאף למ"ד תחומין דאורייתא היינו רק בשבת ולא ביו"כ וביו"ט ע"ש (וע' ברמב"ן מ"ג וביאור הגר"א ס"י ת"ר ד"ה למ"ד שמבואר לא כן, וע' ח"י הגר"א על שו"ע ס' תקפ"ו על מג"א ס"ק כ"ד שהוכיח מכמה מקומות ד"ב מיל ביו"ט מה"ת, והביא מכפות תמרים שנסתפק בזה, וע' אבי עזרי תנינא ה' שביתת עשור. וע' רמ"א רמ"ו ס"ג שאין לאו דמחמר ביו"ט וע"ש במג"א שהאריך בזה, וע' בגהש"ס מכות כ"א ב).

וא"כ ביו"כ ל"ש גזירה שמא יעבירו ד' אמות, ואמנם ק' מיו"כ שחל בשבת אך בתו' משמע שהקו' על כל יו"כ.

והריטב"א ביומא ס"ו ב' כ' וא"ת ולגבי שעיר דיום הכפורים מאי מלאכת הוצאה איכא וי"ל דמעביר ד' אמות ברשות הרבים מהוצאה גמיר לה וכדפי' בפ' הזורק והא דאמר' עירוב והוא לאו דווקא אלא איסור הוצאה, ומפורש בדבריו שיש איסור העברת ד' אמות ברה"ר ביה"כ. [ומה שהק' איזה איסור הוצאה איכא צ"ב, ובהגהת המו"ל כ' דעזרה רה"ר היא, אבל אינו כן שאמנם אמרו בפסחים דף י"ט שעזרה רה"ר היא אבל אמרו זאת לענין ספק טומאה ברה"ר דכיון שרבים מצוים שם ע"כ חשיב רה"ר אבל לענין שבת כיון שהיו מחיצות לעזרה הרי היא רשות היחיד].

(והנה בתו' ת"י דכאן אין אלא איסור לפני הבדלה ע"כ לא גזרו, ומוכח שיש איסור העברת ד' אמות קודם הבדלה, וברמ"א ס' רצ"ט ס"י כ' וי"א דכ"ז במלאכה גמורה כגון כותב ואורג אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה מרשות לרשות אין צריך לזה ומזה נתפשט המנהג להקל שמדליקין נרות מי שאמר הקהל ברכו אבל העיקר כסברא ראשונה, והנה בתו' כאן מוכח שכל מלאכה אסורה קודם הבדלה).

ד. הנה בקה"ת בשבת לא גזרו ופי' בזה שדבר שמצותו בציבור לא גזרו, וע' פועלת שכיר על מעשה רב שמה"ט מותר לקרות קהלת ושה"ש בשבת חוה"מ ולא גזרי' משום שמצותו על הציבור, ולפי' מוכח מקו' התו' שתקיעה של מוצאי יו"כ על כל יחיד וגם מי שאין הולך לבהכ"נ יש בו המנהג לתקוע תקיעה זו, וצ"ע.

ש"ץ שנחלש ועמד אחר בתפלת מוסף

בשו"ע ס' קכ"ו ס"ב ש"צ שטעה ואינו יודע לחזור למקומו יעמוד אחר תחתיו ומתחיל מתחלת הברכה שטעה זה אם היה הטעות באמצעיות ואם היה בג' ראשונות מתחיל בראש ואם בג' אחרונות מתחיל רצה, ובמ"ב ס"ק י' מתחלת הברכה ואפי' אם לא טעה אלא בסוף שקריאת אותה ברכה כמאן דליאת דמי ואין חילוק בין שטעה או שנחלש ואינו יכול לגומרה והוצרך אחר לעמוד תחתיו ולכן בימים נוראים שלפעמים נחלש הש"ץ באמצע הפיוטים ועומד אחר תחתיו צריך לזוהר שיתחיל העומד מתחלת הברכה מאתה בחרתו ולא יחזור הפיוטים ומי"מ בדיעבד אם התחיל במקום שנשתתק ולא מראש אתה בחרתו כיון שעדיין לפני השני לומר

שיר של ראש השנה שחל בשבת

במעשה רב ס' קנ"ח כ' יבענין שיר של יום כלל זה נקוט בידך א"א שני מזמורים ביום אחד, ושל ר"ח דוחה את כלם אפי' של שבת ושיר של שבת דוחה של יו"ט וחוה"מ וחנוכה, ומקור ד"ז בסוכה שבדף נ"ה א' מבואר ששיר של שבת דוחה שיר של מועד, ובדף נ"ד ב' מבואר ששיר של ר"ח דוחה שיר של שבת כדי לידע שהוקבע ר"ח בזמנו, ולפי' הדין נותן ששיר של ר"ח דוחה שיר של שבת משום שגם בזה שייכא הסי' לידע שהוקבע ר"ח בזמנו, וכ"כ במנ"ח מצוה ש"ב אות ד', ועפ"ז צ"ע הלי' במעשה רב שם ושיר של שבת דוחה של יו"ט כו', כיון שלכא' שיר של ראש השנה אינו דוחה.

שיר של ר"ה

ראש השנה ל' ע"ב תמיד של ר"ה שחרית קרב כהלכתו מוסף מהו אומר הרנינו לאלקים עוזנו ופירש"י שבתמיד של שחר היה שיר של חול. והנה במעשה רב הלי' ימים נוראים ס' ר"ח שיר של יום לר"ה ב' ימים פ"א הרנינו ואומרים אותו בבקר אחר שיר הכבוד, צ"ע שבגמ' מבואר שבתמיד של ראש חדש היה שיר חול, וא"כ למה אומרים בשחרית שיר של ר"ה.

גזירת שמא ילך אצל בקי

- א. בסוכה מ"ב ב' אמר רבה גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברה"ר והיינו טעמא דשופר.
- ויל"ע לר' אליעזר דאמר בשבת דף קל"א א' שמכשירי שופר ולולב דוחין את השבת, א"כ כמו שלעשות שופר ולולב דוחה את השבת, ה"נ לילך אצל בקי ללמוד ידחה את השבת. ומיהו רש"י כאן כ' שילך אצל בקי ללמוד נענעו או ברכתו, והרי ד"ז אינו דוחה שבת ולפי' אי"ש דאף שאם באמת ילך אצל בקי ללמוד איך תוקעין בשופר אפשר דזה דוחה שבת אבל יש חשש שילך אצל בקי ללמוד רק איך מברכים וזה אינו דוחה שבת.
- ב. יל"ע למה לא גזרו כשחל יו"ט ראשון של פסח בשבת שלא לאכול מצה ומרור, וביותר לפי רש"י שהגזירה שילמדנו ברכות, וצ"ל דל"ש לגזור שלא יאכלו אלא יתענו ולומר שלא יאכלו לשם מצוה ורק יאכלו סתם זה אינו מסתבר.
- ג. בפמ"ג ס' תקפ"ח ס"ק ה' במשבצות זהב הק' לבית שמאי שאין מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך ואסור להוציא ביו"ט ס"ת, א"כ ה"נ שאסור להוציא לולב ושופר, א"כ אין נפ"מ בין יו"ט שחל בשבת ליו"ט סתם, והנה בגמ' אמרו שמא יעבירו ד"א ברה"ר, וברש"י כ' דה"ה שיש חשש שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר אלא יותר מצוי החשש של העברת ד"א, ובתו' כ' דמרה"י לרה"ר אית ליה הכירא ואין לחוש אבל להעברת ד"א יש לחוש, ונמצא שלתו' אין לחוש להוצאה אלא רק להעברת ד"א ברה"ר, וכ' בפמ"ג דאפשר שהרי העברת ד"א אינה מפורשת בתורה אלא הלכתא גמירי לה, א"כ אפשר דנאמרה רק בשבת וילא ביו"ט, וע"כ ביו"ט אין חשש שילך אצל בקי משום שלהוצאה לא חששו, ואילו העברת ד"א לא נאסרה ביו"ט, והנה בבתי מגילה ד' ב' הק' איך תוקעים בשופר במוצאי יו"כ כמו שגזרו שמא יעבירו בשופר ברה"ה שחל בשבת למה אין גוזרים כן בתקיעת שופר של אחר נעילה, ות"י תקיעה אחת לא חששו שמא ילך אצל בקי אבל ברה"ה תוקעים ל' קולות.

בסוף סליחות מחל לעונותינו אין להקפיד במה שקיצר באמצעות עכ"ל. והנה זה אי"ש בשחרית שהעיקר הוא להזכיר קדושת היום ובסוף הברכה ג"כ מזכיר קדושת היום, אבל בתפלת מוסף הרי צריך להזכיר גם קרבנות מוסף וכשאומר בסוף הברכה מחל לעונותינו כו' לא נזכר שם קרבנות מוסף, ואף שהראשון אמר

ומפני חטאינו, אבל כיון שהראשון לא גמר הברכה הרי"ז כמאן דליתא וכמבואר במ"ב וע"כ צריך השני לחזור לתחילת הברכה, ולכאן במה שהזכיר הראשון מוסף לא סגי.

והנה מקור ד' המ"ב הוא בתש"ו חת"ס או"ח סי' כ"א שכו' וע"ד אשר תמה מו"ח הג' נ"י בנידון ש"ץ שנשתתק בסליחות מוסף יוה"כ והועמד אחר תחתיו והתחיל במקום שנשתתק ולא מראש ברכת אתה בחרתנו והי' שם גאונים חכמי העיר, לפע"ד כדן עשו כיון שעדיין לפני השני לומר בסוף הסליחות או"א מחל לעונותינו ביה"כ וכו' בא"י מקדש ישראל ויה"כ אין קפידא אם קיצר באמצעות ולא אמר אתה בחרתנו ואפי' במוסף יוה"כ שהשני אין מזכיר עבודה בנוסח מפני חטאנו אפי' אם זה מעכב אין בכך כלום דבסליחות מזכיר כמה הפעמים עניי עבודה כו' עכ"ל, ומבואר בד' החת"ס דמה דמהני הוא משום שבאמת מזכיר בסליחות עניי עבודה אבל אם היה מתחיל רק ממחל לעונותינו הרי דאף שבשחרית סגי בכך כיון שהזכיר קדושת היום אבל במוסף לא סגי כיון שלא הזכיר הקרבנות, ובאמת שבד' החת"ס דסגי כיון שהזכיר עבודה לכאן צ"ע דע' ברמ"א סי' רס"ח סי' ד' במוסף אפי' לא אמר רק ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף יצא", ומבואר דע"כ צריך להזכיר מוסף ותמיד ולא די שאומר שנעשה עבודה, שהרי בכל תפלה מזכירים עבודה בברכת רצה ומוכח דבזה לא סגי, וצריך להזכיר להדיא קרבן מוסף וצ"ע.

והנה מצינו בזה דברים בשו"ת ר' משולם איגרא או"ח סי' ג' שכו' להדיא דאף שהשני לא הזכיר קרבנות מוסף סגי ומשום דסגי במה שהראשון הזכיר, ומבואר בדבריו דאף דמה שהראשון התחיל אתה בחרתנו בזה לא חשיב ברכה כלל שהרי לא סייעה, אך מ"מ חשיב תפילה ולענין מוסף סגי כל שהזכיר בתפלה ואף שלא היה חלק מברכה ג"כ מהני, אבל בד' החת"ס מבואר דמהני משום הזכרת השני אבל משום הזכרת הראשון לא מהני, וכפי הנראה דס"ל דצריך להזכיר מוסף בתוך איזה ברכה מהברכות ואילו הש"ץ הראשון כיון שלא גמר את הברכה האמצעית לא חשיבא ברכה, אבל בד' ר' משולם איגרא מבואר דא"צ שיהא בתוך איזה ברכה וכל שנכלל בתפלה סגי.

בקו' באוה"ל שאם בזה"ז אין רה"ר למה אין תוקעים בשבת

א. בשו"ע סי' ש"ג גבי תכשיטין בשבת שאסור משום שמא תעבור על איסור הוצאה ברה"ר ש"א שבה"ז שאין רשות הרבים גמור מותר לצאת בתכשיטין, ובבאוה"ל כו' ויש לעיין לשי' זו למה אין תוקעין שופר בזה"ז כיון שאין לנו רה"ר.

ב. והנה יש לדון אם יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אם הכוונה שאף שיש איסור מ"מ רבנן אמרו לעבור על האיסור, או שיכולים לעקור את האיסור עצמו, וכמו כן כשיש מצוה אם הכוונה שרבנן אמרו לעבור על המצוה או שרבנן עקרו שאין מצוה כלל, ובקובץ הערות סי' ס"ט דן בזה. וע"ש בקובץ הערות שהביא בשם ס' האשכול שהביא מחלוקת בזה"ז שאסור כלאים בציצית אם יש מלקות, ופי' בקובץ הערות שנחלקו אם יש כח ביד חכמים לעקור היינו שעקרו שאין כלל מצוה וע"כ אין כאן עשה דוחה ל"ת, או שיש מצוה אלא שמ"מ רבנן מנעו מלעשות, והביא שהגר"ח אמר דאפי' אם רבנן לא עקרו המצוה עצמה אבל מ"מ כיון שאין מוטל עליו לעשות אין בזה עדל"ת, וכי' שמד' התו' בחולין קמ"א מבואר לא כן, שכו' גבי אין עדל"ת ועשה דאף שהעשה אין נדחה אבל הלאו נדחה, והרי כאן אין מוטל עליו לעשותו ומ"מ עדל"ת.

[וקי' ע"ז מחייבי לאוין שאם בעלו קנו כמבואר כ' ע"ב והרי מדרבנן אסור ביאה ראשונה משום ביאה שני', ומ"מ חזינן שיש בזה עדל"ת. וי"ל שבאמת אף אם נעשה באיסור ג"כ קנאה, אלא שחייבי לאוין ועשה שאין עשה דוחה ל"ת ועשה אין כאן זיקת יבום, אבל אם מה"ת עדל"ת נמצא שיש זיקת יבום ורק שתיקנו חכמים שלא ייבם וע"כ אף שאין במציאות עדל"ת אבל מ"מ אם בעל קנאה, וכמו שאם יבם נדה קנאה כמו שהוכיחו התו' ב' א' וע' בחי' ר' שלמה שם].

ג. ובסוכה כ"ה גבי מי שהיה יושב בסוכה ושולחנו בתוך הבית אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך ובר"ן דף כ"ה כ' לא קיימת מצות סוכה מימך לאו דוקא דהא מדרבנן הוא דמיתסר שמא ימשך אחר שולחנו אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה כראוי וכראון חכמים כדתנן בפי' ערבי פסחים כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו כלומר שלא קיים מצותו כראוי, אך בתו' שם ג' א' כ' שאפי' מדאורייתא לא קיים, והיינו שרבנן עקרו מצות סוכה מדאורייתא באופן זה, וברבינו יונה ברכות דף ג' שאם לא קרא ק"ש עד חצות א"צ לקרותה אח"כ, ומבואר שרבנן פטרו מהמצוה ולא רק איסור.

ד. והשתא אם נימא שהוא רק איסור לתקוע בשבת, הרי יש להקי' כנ"ל שאחר שבה"ז אין רה"ר א"כ למה לא יתקעו, אבל אם רבנן ביטלו את המצה א"כ אף שבה"ז אין רה"ר אבל מ"מ ליתא להמצוה ולא חידשוה. והנה הגרע"א במערכה ח' ד"ה והנה כ' שאם תקע בשופר בשבת אף שעבר על שבות אבל קיים המצוה בדיעבד, ובחלקת יואב קבא דקשייתא קו' צ"ט הקי' מתו' סוכה ג' א' ומד' ר' יונה הנ"ל שמוכח שאף מה"ת לא קיים, וכי' עוד שאף להר"ן שקיים מצוה מה"ת היינו משום ששם רק אסור אבל היכא שרבנן פטרו לא קיים מה"ת, וכמו שדין בציצית שפטור, (ובאמת שסדין בציצית גופיה אין זה ברור אם פטור או איסור וכנ"ל).

וע"ש שהוכיח שרבנן עקרו דבשו"ע סי' ש"ג מכח קו' הנ"ל שגבי תכשיטין בשבת שאסור משום שמא תעבור על איסור הוצאה ברה"ר ש"א שבה"ז שאין רשות הרבים גמור מותר לצאת בתכשיטין, וקי' שא"כ למה אין תוקעין בזה"ז, ומוכח שרבנן עקרו המצוה וע"כ אף שבה"ז אין חשש איסור כמו תכשיטין מ"מ ליתא להמצוה.

ה. ונפ"מ בכ"ז אם שכח ונטל לולב ביו"ט ראשון של סוכות שחל בשבת אם צריך ביום שני לומר שהחיינו, ולכא"כ כ"ז תלי' בספק הנ"ל אם חכמים יכולים לעקור המצוה עצמה או רק אסור לעשות את המצוה.

אך יש לדון שהרי על אכילת איסור אין ברכה משום מנאף ואף איסור דרבנן, ע' רמב"ם פ"ו מהל' ברכות ושו"ע ס' קצ"ו, וא"כ אפשר דשהחיינו שאמר חשיב מנאף ולא יצא בו יד"ח.

ועמש"כ במק"א שכו' לדון אודות מילה שאחר שחל בשבת נתברר שהיה יוצא דופן וא"כ הוי חילול שבת שלא יברך ברכת אשר קדש דהוי מנאף וצ"ע.

ו. אבל יל"ע דא"כ בזה"ז אף שאין את המצה אבל לא יהא איסור לתקוע. ואפשר שהרי באמת מבואר ברמ"א סי' תקצ"ו שאין לתקוע בחינם שתקיעה אסורה בשבת וביו"ט שמא יתקן כלי שיר ועי' מג"א סי' תקפ"ח, ורק שלצורך מצות תקיעה ברה"ר לא אסרו אבל כאן שאין מצוה שוב אסור, ואמנם בט"ז כ' שבר"ה לא גזרו, אך י"ל דדוקא ברה"ר שיש בו מצוה לתקוע אבל ברה"ר שאין בו מצוה לתקוע הדר דינא דאסור כמו כל שבת ויו"ט.

לצאת צבא

מצינו דין בהל' תפלה ובסליחות שמתקיים כיאות עם מסיכה.

במשנ"ב ריש סי' קל"א הל' נפילת אפים: ונוהגים לכסות הפנים בבגד ולא די כיסוי היד שנופל פניו עליה לפי שהיד והפנים גוף אחד הם ואין הגוף יכול לכסות את עצמו עכ"ל. ומקורו במג"א.

והנה בתפילת שחרית שפיר יכול לכסות בטלית, אבל בתפילת מנחה לדידן שאיננו מתעטפים בטלית מתקיים דין זה יפה במסיכה. [מאת העורך]